

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки**

***XVI-й ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР
ОСВІТНІ СИСТЕМИ: ТРАДИЦІЯ, ІННОВАТИКА***

**Збірка матеріалів за науковою дискусією:
ПРОЄКТУВАННЯ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО
ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ**

27 жовтня 2023 р.

Київ - 2023

Проектування відкритого освітньо-наукового простору університету (наукова дискусія): Матеріали *XVI-ого ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ «ОСВІТНІ СИСТЕМИ: ТРАДИЦІЯ, ІННОВАТИКА»*; за ред. проф. *Н.М. Дем'яненко*, форматування і макет *Ю.В. Силенко* / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, 27 жовтня 2023 р. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 99 с.

Організаційний комітет:

Дем'яненко Н.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Вишківська В.Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Войналович О.О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Кушнірук С.А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Олефіренко Т.О., кандидат педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Саюк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова;

Силенко Ю.В., аспірант ОНП 015 Професійна освіта, асистент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова.

Напрями дискусії:

- формування відкритого освітньо-наукового простору магістерських і докторських програм;
- контекстно-наукові та інформаційно-комунікативні технології у забезпеченні освітнього середовища педагогічної магістратури, аспірантури, докторантури;
- особливості проектування емпіричних досліджень в освітніх магістерських і PhD-програмах;
- моделювання наступності підготовки «магістрат-докторат».

Модератори наукової дискусії:

Дем'яненко Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова

Вишківська Ванда Болеславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова

Секретар-координатор:

Силенко Юлія Володимирівна, аспірант ОНП 015 Професійна освіта, асистент кафедри педагогіки педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова

5. Янковий О. Г., Гура О. Л. Вдосконалення планування на підприємстві за допомогою математико-статистичних методів прогнозування. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. Вип. 1 (91). С. 229-238.

6. Leshchenko, N. ., Anosova, A. ., Drachuk, O. ., Semenog, O., Vaidych, T. ., & Ruskulis, L. Current trends in training in continuing education: theoretical principles. *Laplage in Journal*. 2021. 7 (3С). P. 506-511.

Ремньова Анжеліка Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри педагогіки
педагогічного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ АНДРАГОГІВ В КОНТЕКСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В сучасних умовах поширення євроінтеграційних процесів, ідеї освіти впродовж життя, наслідків змін в суспільстві, що виникли в результаті повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України (внутрішня та зовнішня міграція, втрата і пошуки роботи серед дорослого населення) викликали необхідність у подальшій розробленості системи освіти дорослих, її орієнтації на розвиток і удосконалення професійних та особистісних компетентностей майбутнього андрагога. Разом з тим суспільно-політична та духовна ситуація сьогодення вимагає більш ґрунтовного осмислення та аналізу однієї з ключових загальнолюдських цінностей – толерантності, яка є однією з сучасних гуманістичних координат людського буття, важливою інтегративною якістю особистості. Толерантність, як складне інтегративне утворення якостей і рис особистості, що включає в себе повагу до інших, комунікативність на основі гуманності, вміння почути і зрозуміти іншого, відповідальність не тільки за себе, а й за те, що відбувається у навколишньому світі, чуйність, самостійність, достатній рівень розвитку культури і мислення є необхідною складовою професійної компетентності майбутнього педагога-андрагога, а отже проблема виховання толерантності у майбутніх педагогів, які будуть працювати з дорослими здобувачами освіти, є своєчасною та актуальною.

Посилення уваги до розгляду проблеми професійної підготовки майбутніх андрагогів спостерігаємо в останні десятиліття. Такі вітчизняні вчені як О. Аніщенко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, Л. Сігаєва, Т. Сорочан обґрунтували теоретико-методологічні засади освіти дорослих, розглянули функції та особливості діяльності андрагога. Сутність феномену толерантності, різноманітні аспекти виховання педагогічної толерантності як складової професійної підготовки майбутніх педагогів досліджували Т. Білоус, О. Грива, Г. Денисенко, В. Маркова, І. Мельникова, А. Молчанова, В. Оржеховська, О. Орловська, Ю. Годоровцева, О. Швачко та інші.

Проблема підготовки майбутніх андрагогів до толерантної взаємодії з дорослими здобувачами освіти зумовлена необхідністю подолання суперечностей між потребою сучасного суспільства у вихованні особистості, яка здатна до толерантної взаємодії і тим теоретичним та практичним досвідом роботи у закладах вищої освіти, що недостатньо забезпечує формування толерантності як інтегративної якості особистості майбутнього андрагога. Отже, недостатня розробленість теоретичного аспекту та науково-методичного забезпечення підготовки майбутнього педагога-андрагога до толерантної взаємодії у освітньому середовищі потребує вирішення даної проблеми.

Мета нашого дослідження полягає у розкритті особливостей підготовки майбутніх андрагогів та у виявленні виховного потенціалу дисциплін циклу професійної підготовки для формування толерантності у педагогічного персоналу для дорослих.

Закон України «Про вищу освіту»(2014) особливу увагу приділяє формуванню компетентності майбутніх фахівців, як динамічній комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти[3]. Професійна компетентність педагога – це інтегративна особистісна якість, у якій внутрішні ресурси людини, її особисті здібності та якості є джерелом ефективної предметної діяльності в системі освіти. Компетентний педагог – це особистість, що володіє комплексом професійно значущих якостей, має високий рівень науково-теоретичної і практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності, до ефективної взаємодії зі здобувачами освіти в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій.

Толерантність є важливою професійною якістю сучасного педагога, адже вона пронизує всі ключові компетентності[6, с.77]. Ця якість необхідна й майбутньому андрагогу, оскільки у кваліфікаційній характеристиці професії «андрагог» зазначено, що в освітньому процесі він має брати до уваги той факт,

що дорослі учні є представниками різних вікових, гендерних і соціальних категорій, мають різний досвід, рівень освіти, а також різні особливості мислення, звички, стереотипи, цінності тощо. Також він має дотримуватися педагогічної етики, поважати права і свободи, честь і гідність дорослих[1, с.161]. Лише толерантна особистість – людина, яка усвідомлює себе частиною цілісного світу, розуміє, що всі люди є різними, виявляє повагу та сприймає інші точки зору, але при цьому не відмовляється від своїх переконань і визнає таке право за іншими.

Слід враховувати, що «андрагог – це не просто фахівець, який професійно займається організацією навчання дорослих; консультує, є співавтором індивідуальної програми навчання, проте у своїй професійній діяльності поєднує й інші функції, виконуючи при цьому різні соціальні ролі. Андрагог працює з дорослими у різних напрямках формальної, неформальної, інформальної освіти, «веде» його не тільки до розв'язання конкретних завдань, але й до критичного осмислення реальності, свідомого розширення партнерських зв'язків у цивілізованому суспільстві, діалогу цінностей і культур світового освітнього простору, до толерантності»[4].

Необхідно зазначити, термін толерантність сьогодні є часто вживаним, але його по різному розуміють і по різному до нього ставляться. Це викликано тим, що переклад латинського слова *tolerantia* має декілька значень: стійкість, витривалість, терпимість, допустиме відхилення. Переклад цього терміну на російську мову як терпимість викликав різні наукові підходи до оцінки феномену толерантності. Оскільки російське поняття терпимість має певний негативний відтінок, з'явилися твердження, відповідно з якими толерантність, як поняття, не несе позитивного навантаження, формує установку на пасивність, на аморфність, на відмову від активних дій, вчинків, нічого не пропонуючи натомість. Іноді толерантність ототожнювали з байдужістю, індиферентністю, інтерпретували її як тактичний хід невпевненого у своїх силах, переконаннях, орієнтаціях суб'єкта комунікації, як форму терпеливого упокорення [2, с.21].

Зазначимо, що поняття „толерантність” у всіх європейських мовах відображає позитивний зміст, зокрема, у англійській мові толерантність означає „готовність без протесту сприймати думки, вірування, звичаї, поведінку людей”, у французькій – „повагу до свободи іншого, його образу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів”. Тому ми вважаємо, що толерантність не орієнтує на пасивність. Навпаки, вона передбачає активність позицій суб'єктів взаємин. І ця активність виявляє себе в рівноправному, взаємному діалозі індивідів чи їх спільнот. Там, де йдеться про діалог, навряд чи варто вести мову про пасивність. Таким чином, толерантність формує

позицію активності, кличе до встановлення духовного зв'язку з інакшістю. Це – перехід від недовіри і настороженості до розуміння іншого, його позиції, суті його системи світоглядних координат.

У кожному визначенні поняття толерантність виявляються відмінності культур, історичного досвіду різних народів, що підтверджує розмаїття світу. Водночас кожне визначення терміну показує спільне та головне в сутності толерантності – вимогу поважати права інших, з повагою ставитися до звичок, інтересів, вірувань інших людей, намагатися досягти взаємної згоди без насилля.

Ми розглядаємо толерантність як складову частину комплексу освітніх завдань, тому вважаємо необхідним запровадження цілісної системи роботи з виховання толерантності майбутніх андрагогів. Толерантність як особистісна якість майбутніх фахівців у сфері освіти дорослих має формуватися в процесі навчання, у науково-дослідній роботі, під час виробничої практики, у процесі виховання та самовиховання.

Аналіз вітчизняного досвіду професійної підготовки андрагогів дає підстави стверджувати, що ряд освітніх компонентів (обов'язкових і вибіркових), які є складовими навчального плану ОПП «Андрогогіка, Освіта дорослих», мають певний виховний потенціал для формування толерантності, як особистісної якості майбутніх педагогів-андрагогів. Зокрема, курси «Андрогогіка в системі освітніх наук»[5, с.40-52], «Андрогогічні і герогогічні технології»[5, с.61-68] знайомлять студентів з андрогогічною моделлю навчання, розкривають принципи та особливості освіти дорослих, що в свою чергу сприяє розумінню відмінностей між дитячо-юнацькою аудиторією та дорослими здобувачами освіти. Ознайомлення з теоретичними засадами андрогогічних і герогогічних технологій, з основними формами, методами, технологіями організації освіти людей старших вікових категорій на рівні формальної, неформальної й інформальної освіти сприяє формуванню вмінь і компетентностей щодо організації і здійснення ефективної освітньої діяльності з дорослими та людьми похилого віку.

Всі дисципліни з циклу професійної підготовки та вибіркового блоку в тій чи іншій мірі знайомлять майбутніх андрагогів з віковими психофізіологічними, особистісними, соціальними і професійними особливостями особистості, закономірностями їх розвитку впродовж життя; з особливостями дорослого як суб'єкта освітньої діяльності з його правом на вибір змісту освіти, індивідуальних освітніх програм. А це в свою чергу дозволяє усвідомити, що ми всі різні, визнати багатомірність і багатоманітність людської культури, норм, вірувань і відмовитися від зведення цієї багатоманітності до якоїсь однієї точки зору. Але на наш погляд, доцільним

було ввести дві-три теми про сутність та історичний аспект толерантності в освітні компоненти циклу професійної підготовки майбутніх андрагогів, щоб розширити знання студентів про цю тему, які б стали підґрунтям для толерантної взаємодії в освітньому середовищі. Отже, усвідомлення пріоритетності виховання толерантності у майбутніх андрагогів підвищить рівень їхньої професійної підготовки та сприятиме формуванню самостійності, відповідальності, соціальної активності, розвитку критичного мислення як у майбутніх андрагогів, так і у дорослих здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О. Професійна підготовка андрагогів: обґрунтування доцільності в контексті професіоналізації освіти дорослих в Україні. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, (2), 2017. С. 155-163.
2. Бабій М. Толерантність: сутність проблеми. Толерантність: теорія і практика. Роздуми філософів і релігієзнавців. Міжнародні правові документи (витяги). К. 2004, С.20-29
3. Закон України „Про вищу освіту” від 01.07.2014 №1556-VII [Електронний ресурс] URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>
4. Лук'янова Л. Професійна діяльність викладачів-андрагогів (зарубіжний досвід) : [Електронний ресурс] URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/32307715.pdf>
5. Освітньо-професійний комплекс підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, ОПП «Андрагогіка. Освіта дорослих»: навчально-методичний посібник / укл. Дем'яненко Н. М., Ремньова А. Г.; за ред. Н. М. Дем'яненко. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 150 с.
6. Ремньова А. Г. Підготовка майбутніх вчителів до виховання толерантності в учнів засобами педагогічних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць / Ред. кол. Н.В.Гузій (відповідальний редактор) та ін. Вип. 27 (37).К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. С.75-80.